

ҚОНУНИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

Дар бораи бехатарии радиатсионӣ

(Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 2003, №8, мод.465)

Маҷлиси намоёндагон қабул намуд – 26 июни соли 2003

Маҷлиси миллӣ ҷонибдорӣ намуд – 16 июли соли 2003

БОБИ 1 МУҚАРРАРОТИ УМУМӢ

Моддаи 1. Мақсади Қонуни мазкур

Мақсади Қонуни мазкур аз танзими ҳуқуқии муносибатҳое, ки ба таъмини бехатарии радиатсионӣ, ҳифзи ҳаёт, саломатӣ ва амволи шаҳрвандон, ҳамчунин муҳити зист аз таъсири зараровари афканишоти иондоркунанда алоқаманданд, иборат мебошад.

Моддаи 2. Мафҳумҳои асосӣ

Мафҳумҳои асосие, ки дар Қонуни мазкур истифода мешаванд:

заминаи радиатсионии табиӣ - миқдори афканишоте, ки тавассути афканишоти кайҳонӣ ва афканишоти радионуклеидҳои табиат ба миён омада, ба таври табиӣ дар замин, об, ҳаво, дигар унсурҳои биосфера, маводи ғизоӣ ва организми инсон тақсим мешаванд;

афканишоти иондоркунанда - афканишоте, ки ҳангоми таъзияи радиоактивӣ, табилёбии ядрои, боздории зарраҳои заряддоршудаи дар модда ба вучуд омада, ҳангоми таъсири мутақобила ба муҳит, ионҳои аломатҳои гуногундоштаро ба миён меоваранд;

манбаи афканишоти иондоркунанда - дастгоҳ ва (ё) моддаи радиоактивие, ки шуои радиоактивӣ меафканад ва ё қобилияти чунин афканишотро дорад;

истифодабарандагони манбаҳои афканишоти иондоркунанда - шахсони воқеӣ ва ҳуқуқие мебошанд, ки манбаҳои афканишоти иондоркунандаро истихроҷ, истеҳсол, тайёр, коркард ва истифода намуда, ниғаҳдорӣ ё хизматрасониро ба ҷо оварда, интиқол ва безарар мегардонанд ё онҳоро гӯр мекунанд;

кормандон - шахсоне, ки доимӣ ё муваққатӣ бевосита бо манбаҳои техногении афканишоти иондоркунанда кор мекунанд ё вобаста ба шароити кор дар фазои тахти таъсири он қарор доранд;

садамаи радиатсионӣ - аз даст додани идораи манбаи афканишоти иондоркунандае, ки бо сабаби вайронии таҷҳизот, амали нодурусти кормандон, офатҳои табиӣ ё дигар сабабҳои руҳ додааст ва боиси беш аз меъёрҳои санитарӣ шуоъхӯрии одамон ё олудагии радиоактивии муҳити зист гардидааст ва ё метавонад сабабгори он гардад;

бехатарии радиатсионии аҳолӣ - ҳолати ҳимояи насли имрӯза ва ояндаи инсоният аз таъсири зараровари афканишоти иондоркунанда ва андешидани маҷмӯи чорабиниҳои, ки шуоъхӯрӣ ва олудагии радиоактивии кормандон, аҳолӣ ва муҳити зистро то сатҳи нисбати паст маҳдуд месозад;

моддаҳои радиоактивӣ - маводҳое, ки дар таркибашон унсурҳои кимиёвӣ дошта, ядрои онҳо қобилияти худ аз худ коҳишёбӣ дорад;

минтақаи санитарӣ муҳофизатӣ - ҳудуди атрофи муассиса ё манбаи афканишоти иондоркунанда, ки дар он сатҳи шуоъхӯрии одамон дар шароити мӯътадили истифодаи чунин манбаъ, метавонад аз меъёри санитарии муқарраргардидаи ниҳоии миқдори шуоъхӯрӣ барои аҳолӣ бештар бошад ва дар он низоми маҳдуди фаъолияти хоҷагидорӣ муқаррар гардида, назорати радиатсионӣ анҷом дода мешавад;

минтақаи назорат - ҳудуди берун аз минтақаи санитарӣ муҳофизатӣ қарордошта, ки дар он мониторинги радиатсионӣ сурат мегирад;

назорати радиатсионӣ - ба даст овардани ахборот оид ба вазъи радиатсионӣ дар ташкилот, муҳити зист ва сатҳи шуоъхӯрии одамон;

шуоъхӯрии табиӣ - шуоъхӯрие, ки тавассути манбаъҳои табиӣ афканишот ба миён омадааст;

радионуклиди табиӣ - навъи атомҳо бо шумораи муайяни протонҳо ва нейтронҳо мебошад, ки дар ядро бо миқдори зиёд ва рақами атомӣ нишон дода шуда, дар муҳити муқаррарии табиӣ, ки қобилияти хориҷ намудани шуоҳои радиоактивиро дорад, мавҷуд аст;

шуоъхӯрии техногенӣ - шуоъхӯрӣ аз манбаъҳои техногенӣ, чи дар шароити муқаррарӣ ва чи дар шароити садамаҳо, ба истиснои шуоъхӯрии тиббӣ беморон;

шуоъхӯрии тиббӣ - шуоъхӯрии беморон дар натиҷаи муоинаи тиббӣ ё муолиҷа;

шуоъхӯрии касбӣ - шуоъхӯрии ҳайати кормадон дар ҷараёни кор бо манбаъҳои техногенӣ афканишоти иондоркунанда;

муносибат бо партовҳои радиоактивӣ - ҳама гуна намуди фаъолият вобаста ба ҷамъоварӣ, ҳамлу нақл, коркард, нигоҳдошт ва (ё) гӯронидани партовҳои радиоактивӣ;

заминаи радиатсионӣ аз нигоҳи техногенӣ тағйирдодашуда - муҳити табиӣ радиатсионӣ, ки дар натиҷаи фаъолияти инсон тағйир ёфтааст;

бехатарии радиатсионӣ - маҷмӯи чорабиниҳои, ки муносибати бехатарро бо маводи ядрои таъмин менамояд;

маводи ядрои - маводе, ки моддаҳои ядрои доранд ва ё қобилияти аз нав ҳосил кардани маводи ядроии таҷзияшавандаро доранд;

зиверт (Зв) - воҳиди миқдори эквивалентии афканишоти радиоактивӣ, ки дар системаи байналмилалӣ (СИ) қабул шудааст;

миқдори ниҳой - андозаи таъсири афканишоти иондоркунанда, ки ҳамчун чораи хатари ба миён омадани оқибатҳои минбаъдаи шуоъхӯрии организми инсон ё узвҳои алоҳидаи он, бо назардошти ҳассосияти радиатсионӣ ӯ истифода мегардад;

мониторинги радиоэкологӣ - системаи муоинаи махсуси бехатарии радиатсионӣ ҳайати кормандон, аҳоли ва муҳити табиӣ зист;

гӯронидани партовҳои радиоактивӣ - ҷойгиркунонии бехатари партовҳои радиоактивӣ, бе дарназардошти минбаъд хориҷ кардани онҳо;

шаҳодатномаи радиатсионӣ гигиени ташкилот - ҳуҷҷате, ки ҳолати бехатарии радиатсиониро дар ташкилот тавсиф намуда, тавсияҳоро ҷиҳати беҳбудии он зикр менамояд;

шаҳодатномаи радиатсионӣ гигиени ҳудуд - ҳуҷҷате, ки ҳолати бехатарии радиатсионӣ аҳолии ҳудудро тавсиф намуда, тавсияҳоро ҷиҳати беҳбудии он зикр менамояд;

дезактиватсия - дур кардани олудаҳои радиоактивӣ аз объектҳои олудашуда.

Моддаи 3. Принципҳои таъмини бехатарии радиатсионӣ

Принципҳои асосии таъмини бехатарии радиатсионӣ аз инҳо иборатанд:

принципи асосноксозӣ - манъи ҳама гуна навъи фаъолият вобаста ба истифодаи манбаҳои афканишоти иондоркунанда, ки ҳангоми он миқдори аз хатари зарари имконпазир гирифтаи инсон ва ҷома бар замми заминаи радиатсионӣ табиӣ расонидашуда бештар намебошад;

принципи мутаносибгардонӣ - зимни истифодаи ҳама гуна манбаъҳои афканишоти иондоркунанда дар сатҳи нисбатан паст нигоҳ доштани миқдори инфиродии шуоъхӯрӣ ва теъдоди шахсони шуоъхӯрда ба андозаи барои саломатии шаҳрвандон безарар;

принципи бамеъёрдарорӣ - аз ҳамаи манбаъҳои афканишоти иондоркунанда зиёд набудани миқдори инфиродии иҷозатдодашудаи шуоъхӯрии шаҳрвандон, ки барои саломатии онҳо хатарнок нест;

принципи ҷимоя - ташкили системаи ҷимояи радиатсионӣ ҳайати кормандон, аҳоли ва ҳудуд дар асоси расонидани кӯмаки ҳатмӣ ба зарардидагон, андешидани тадбирҳо оид ба рафъи оқибатҳои садамаҳои радиатсионӣ ва дезактиватсияи муҳити табиӣ зист.

ҳангоми садамаҳои радиатсионӣ системаи бехатарии радиатсионии аҳоли ба принципҳои зайл асос меёбад:

чорабиниҳои дар назар дошта оид ба рафъи оқибатҳои садамаи радиатсионӣ, ки бояд нисбат ба зарар ғоидаи бештаре дошта бошанд;

намуд ва доираи ғайолият чиҳати рафъи оқибатҳои садамаҳои радиатсионӣ бояд тарзе амалӣ гарданд, ки ғоида аз паст кардани миқдори афканишоти иондоркунанда, ба истисноии зарари тавассути чунин ғайолият расонидашуда, ба таври ниҳой бошад.

БОБИ 2

ТАНЗИМ ДАР СОҲАИ ТАЪМИНИ БЕХАТАРИИ РАДИАТСИОНӢ

Моддаи 4. Қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ

Қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ ба Конститутсияи (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон асос ёфта, аз ҳамин Қонун, дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон эътироф намудааст, иборат мебошад.

Моддаи 5. Вазифаҳои мақомоти ҳокимияти давлатӣ дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ

Ба вазифаҳои мақомоти ҳокимияти давлатӣ дар соҳаи бехатарии радиатсионӣ дохил мешаванд:

муайян кардани сиёсати давлатӣ ва татбиқи он;

таҳия ва қабул намудани санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, назорат ба риояи онҳо;

таҳия, тасдиқ ва татбиқи барномаҳо;

муайян кардани намудҳои ғайолият дар соҳаи муомилот бо манбаъҳои афканишоти иондоркунанда, ки қобили гирифтани иҷозатнома (литсензия) мебошанд;

муқаррар кардани тартиби муайян намудани намудҳо ва андозаи ҷуброн барои хатари зиёди расонидани зарар ба саломатии шаҳрвандон ва амволи онҳо, ки бо таъсири радиатсия вобастааст;

муқаррар кардани тартиби додани товони зарар ба саломатии шаҳрвандон ва амволи онҳо, инчунин ба амволи шахсони ҳуқуқӣ дар натиҷаи садамаи радиатсионӣ;

ташқил ва таъмини амали низоми ягонаи идораи давлатӣ, аз ҷумла назорат ва баҳисобгирии миқдори шуоъхӯрии аҳоли;

ташқил ва таъмини амали низоми ягонаи баҳисобгирӣ ва назорати манбаъҳои афканишоти иондоркунанда;

таҳия ва амалӣ намудани тадбирҳои фаврӣ оид ба ҳифзи радиатсионии аҳоли дар шароитҳои фавқулодда;

ҷорӣ намудани низоми махсуси сукунати шаҳрвандон дар минтақаҳои дигари олудагии радиоактившуда дар натиҷаи садамаи радиатсионӣ;

назорати расонидани ёрӣ ба аҳолии дучори шуоъхӯрӣ гашта, дар натиҷаи садамаи радиатсионӣ;

танзими содироту воридоти манбаъҳои афканишоти иондоркунанда, инчунин анҷом додани назорат ба ҳамлу нақл ва транзити онҳо;

муайян кардани тартиби гӯрондани манбаъҳои афканишоти иондоркунанда;

ичрои ҳамкориҳои байналмилалӣ дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ.

Моддаи 6. Танзими давлатӣ дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ

Танзими давлатиро дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон анҷом медиҳад. Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомоти ваколатдори давлатӣ тартиби амали мутақобила ва маҳдудгардонии вазифаҳои онҳоро дар мавридҳои зерин муайян мекунад:

ҳифзи саломатии аҳоли аз таъсири афканишоти иондоркунанда;

таъмини бехатарии радиатсионӣ ва иҷозатномакунонии (литсензиякунонии) намудҳои фаъолият ба истифодаи манбаъҳои радиоактивӣ алоқаманд;

пешгири қардан аз олудагии радиоактивии объектҳои муҳити атроф ва назорат ба манбаъҳои табиӣ афканишоти иондоркунанда.

Мақоми танзимкунандаи давлатӣ оид ба таъмини бехатарии радиатсионӣ Оҷонсии амнияти ядрой ва радиатсионӣ дар назди Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон буда, минбаъд мақоми танзимгар номида мешавад, ки сиёсати ягонаи давлатиро пеш мебарад, кори дигар мақомоти ваколатдори давлатиро ҳамоҳанг месозад ва инчунин:

иҷозатномадиҳии (литсензиякунонии) намудҳои фаъолияти истифодаи моддаҳои радиоактивиро тибқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон анҷом медиҳад;

меъёрҳо ва қоидаҳои, ки ба бехатарии радиатсионӣ, ҳифзи ҷисмонӣ ва банақшагирии зидди садама, баҳисобгири ва назорат ба манбаъҳои афканишоти иондоркунанда алоқаманданд, тасдиқ менамояд;

ба иҷрои меъёр, қоидаҳои бехатарии радиатсионӣ ва шартҳои иҷозатнома (литсензия) назорат мекунад;

ба кормандоне, ки дар объектҳои истифодаи манбаъҳои афканишоти иондоркунанда машғул мебошанд, талаботи касбӣ муқаррар менамояд.

Моддаи 7. Салоҳияти ҳокимияти маҳаллӣ дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ

Ба салоҳияти мақомоти ҳокимияти маҳаллӣ дохил мешавад:

таҳия ва тасдиқ қардани барномаҳои маҳаллӣ дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ дар қаламрави идоравӣ;

гузарондани тадбирҳои амалӣ дар сурати таҳдиди пайдоиши садамаҳои радиатсионӣ ва бартараф қардани оқибатҳои он;

гузаронидани сиёсати давлатӣ дар соҳаи ҳавасмандкунии иқтисодии фаъолияти шахсони воқеиву ҳуқуқӣ дар таъмини бехатарии радиатсионӣ;

тасдиқи тадбирҳои дарозмуддат ва аввалиндараҷа вобаста ба мувофиқ гардонидани партовгоҳҳо ба меъёрҳои байналмилалии бехатарии радиатсионӣ;

ташқил ва назорат ба иҷрои тадбирҳо бобати таъмини бехатарии радиатсионӣ дар қаламрави идоравӣ;

анҷом додани назорат ба иҷрои талабот ба ҳуҷҷатҳои меъёрии таъмини бехатарии радиатсионӣ;

иҷрои дигар салоҳиятҳо тибқи ҳамин Қонун ва дигар қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Моддаи 8. Бамеъёрдарории давлатӣ дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ

Бамеъёрдарории давлатӣ дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ тавассути муқаррар намудани қоидаҳои меъёрҳои санитарӣ, меъёрҳои гигиенӣ, қоидаҳои бехатарии радиатсионӣ, стандартҳои давлатӣ, меъёрҳои сохтмон ва қоидаҳои ҳифзи меҳнат, ҳуҷҷатҳои фармоишӣ, дастурӣ, методӣ оид ба бехатарии радиатсионӣ анҷом дода мешавад. Санадҳои мазкур набояд хилофи муқаррароти ҳамин Қонун бошанд.

Дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон дар натиҷаи истифодаи манбаъҳои афканишоти иондоркунанда (миқдори ниҳоии иҷозатдодашуда) меъёрҳои асосии гигиенӣ зайл муқаррар карда мешаванд:

барои аҳоли миқдори таъсирбахши миёнаи солона ба 0,001 зиверт баробар аст ё миқдори ниҳоии иҷозатдодашуда дар тӯли ҳаёт (70 сол) 0,07 зиверт мебошад; дар солҳои алоҳида, ба шарте, ки миқдори таъсирбахши миёнаи солона барои панҷ соли пай дар пай аз 0,001 зиверт зиёд набошад, бузургии бештари миқдори ниҳой иҷозат дода мешавад;

барои кормандоне, ки ба таври доимӣ ё муваққатӣ бевосита бо манбаи афканишоти иондоркунанда кор мекунанд, миқдори ниҳоии иҷозатдодашудаи миёнаи солона ба 0,02 зиверт баробар аст, ё миқдори ниҳоии иҷозатдодашуда дар давраи фаъолияти меҳнатӣ (50 сол) 1 зиверт мебошад; шуоъхӯрии иҷозатдодашуда ба миқдори ниҳоии иҷозатдодашудаи солона то 0,05 зиверт ба шарте, ки агар миқдори ниҳоии иҷозатдодашудаи ҳисоби миёнаи солона дар 5 соли пай дар пай охир аз 0,02 зиверт бештар набошад.

Аҳамияти ба тартиб даровардани миқдори асосии ниҳоии шуоъхӯрӣ, миқдори тавассути заминаи табиӣ радиатсионӣ ё тағйироти техногении бавучудоянда, инчунин миқдореро, ки шаҳравандон (беморон) ҳангоми гузаронидани амалиёти тиббии рентгену радиологӣ ё муолиҷа мубтало гаштаанд, дар бар намегирад. Аҳамияти зикргардидаи миқдорҳои ниҳоии шуоъхӯрӣ ҳангоми муқаррар намудани сатҳи иҷозатдодашудаи шуоъхӯрии организми инсон ё узвҳои алоҳидаи он ниҳой мебошанд.

Меъёрҳои (миқдори ниҳоии иҷозатдодашуда) асосии гигиениӣ дар моддаи мазкур муқарраргардидаи шуоъхӯрии аҳоли, барои минтақаҳои алоҳида аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон чиҳати камшавии онҳо, бо дарназардошти вазъияти мушаххаси санитарии гигиенӣ ва экологӣ, вазъи саломатии аҳоли ва дараҷаи таъсири омилҳои дигари муҳити зист ба инсон, метавонад тағйир ёбанд.

Қоидаҳои бехатарии радиатсионӣ, ки талаботро оид ба таъмини бехатарии техникӣ ҳангоми кор бо маводи радиоактивӣ ва дигар манбаъҳои афканишоти иондоркунанда танзим менамояд, аз тарафи мақоми танзимкунандаи давлатӣ тибқи тартиби муқарраргардида тасдиқ карда мешаванд.

Стандартҳои давлатӣ, меёр ва қоидаҳои сохтмон, қоидаҳои ҳифзи меҳнат, ҳуҷҷатҳои дастурӣ, методӣ ва дигар ҳуҷҷатҳо оид ба масъалаҳои бехатарии радиатсионӣ аз ҷониби мақомоти ҳокимияти давлатӣ ё ташкилотҳои ба он ваколатдор дар доираи салоҳияташон қабул ва тасдиқ карда мешаванд.

Моддаи 9. Назорати давлатӣ дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ

Назорати давлатӣ дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ аз ҷониби мақомоти ваколатдори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар мақомоти давлатӣ дар доираи салоҳияташон анҷом дода мешавад.

Моддаи 10. Назорати истеҳсолӣ ба таъмини бехатарии радиатсионӣ

Ташкилотҳои, ки манбаъҳои афканишоти иондоркунандаро истифода мебаранд, ба таъмини бехатарии радиатсионӣ назорати истеҳсолӣ мегузаронанд.

Тартиби гузарондани назорати истеҳсолӣ барои ҳар ташкилот бо дарназардошти хусусиятҳо ва шароити иҷроӣ корҳо муайян гардида, ба мақомоти ваколатдори давлатӣ, ки идора, бозрасӣ ва назоратро дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ анҷом медиҳанд, ба мувофиқа расонида мешавад.

Ҳадамоти радиатсионии ташкилотҳои, ки назорати истеҳсолиро ба таъмини бехатарӣ ва ҳифзи радиатсионӣ анҷом медиҳанд, ҳақ доранд ҳангоми ошкор намудани вайронкунии меъёрҳо, қоидаҳо ва талаботи беҳдоштӣ, қоидаҳои бехатарии радиатсионӣ, меъёру қоидаҳои сохтмонӣ, қоидаҳои ҳифзи меҳнат, санадҳои амрдиҳанда, дастурӣ, методӣ ва ҳуҷҷатҳои дигар дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ дар ташкилотҳои дахлдор, то рафъи вайронкорӣ ошкоршуда, гузарондани корҳоро бо манбаъҳои афканишоти радиатсионӣ нигоҳ доранд.

Моддаи 11. Назорати давлатии объектҳои истифодабарандаи манбаи афканишоти иондоркунанда

Объектҳои истифодабарандаи манбаи афканишоти иондоркунанда тибқи тартиби муқаррарнамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон бояд таҳти назорати давлатии экологӣ, радиатсионӣ ва гигиенӣ ва техникӣ қарор гиранд.

БОБИ 3

ТАЛАБОТ ОИД БА ТАЪМИНИ БЕХАТАРИИ РАДИАТСИОНӢ

Моддаи 12. Чорабиниҳо оид ба таъмини бехатарии радиатсионӣ

Бехатарии радиатсионӣ бо роҳҳои зайл таъмин карда мешавад:

гузаронидани маҷмӯи чорабиниҳои дорои хусусияти ҳуқуқӣ, ташкилӣ, муҳандисию техникӣ, санитарии гигиенӣ, тиббию пешгирикунанда, тарбиявӣ ва маърифатӣ;

аз ҷониби мақомоти ҳокимияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, дигар шахсони воқеию ҳуқуқӣ гузаронидани чорабиниҳо оид ба риояи қоидаҳои меъёрҳои дар соҳаи бехатарии радиатсионӣ;

иттилоъ додан ба аҳоли дар бораи ҳолати радиатсионӣ ва чорабиниҳои ҷиҳати таъмини бехатарии радиатсионӣ;

таълими аҳоли бо усул ва воситаҳои пешгирӣ дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ.

Моддаи 13. Баҳодиҳии ҳолати бехатарии радиатсионӣ

Баҳодиҳии ҳолати бехатарии радиатсионӣ ҳангоми банақшагирӣ ва иҷрои чорабиниҳо оид ба таъмини бехатарии радиатсионӣ ва таҳлили самарабахшии чорабиниҳои зикргардида аз ҷониби мақомотҳои ҳокимияти давлатӣ дар маҳалҳо (ҳукуматҳо), мақомоти давлатие, ки танзимро дар соҳаи бехатарии радиатсионӣ анҷом медиҳанд, инчунин истифодабарандагони манбаҳои афканишоти иондоркунанда, гузаронида мешавад.

Баҳодиҳии ҳолати бехатарии радиатсионӣ нишондиҳандаҳои асосии зайдро дар бар мегирад:

таъсири олудашавии радиоактивии муҳити зист;

таҳлили таъмини чорабиниҳо оид ба бехатарии радиатсионӣ ва иҷрои меъёру қоидаҳои ва меъёрҳои гигиени бехатарии радиатсионӣ;

эҳтимолияти садамаҳои радиатсионӣ ва миқёси он;

сатҳи омодагӣ барои рафъи садамаҳои радиатсионӣ ва оқибатҳои он;

таҳлили миқдори шуоъхӯрӣ, ки кормандон ва аҳоли метавонанд аз ҳамаи манбаҳои афканишоти иондоркунанда гиранд, гирифтаанд ё гирифта метавонанд;

теъдоди шахсоне, ки аз меъёрҳои миқдори асосии муқарраргардида, бештар гирифтори шуоъхӯрӣ гардидаанд.

Натиҷаҳои баҳодиҳии бехатарии радиатсионӣ аз тарафи мақомоти давлатии иҷозатдиҳанда (литсензиядиҳанда) таҳлил мешаванд ва ҳар сол ба шаҳодатномаҳои радиатсиониву гигиени истифодабарандаи манбаҳои афканишоти иондоркунанда сабт мегарданд.

Тартиби пешбурди шаҳодатномаи радиатсиониву гигиениро Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян менамояд.

Моддаи 14. Таъмини бехатарии радиатсионӣ ҳангоми таъсири радионуклеидҳои табиӣ

Интиҳоби қитъаҳои замин, тарҳрезӣ ва сохтмони биноҳои иншоотҳо бояд бо дарназардошти пешгирии воридшавии радионуклеидҳои табиӣ ба фазои (ҳавои) биноҳои анҷом дода шавад.

Истеҳсоли маводи сохтмон, қабули бино ва иншоот барои истифода, истифодаи бино ва иншоот бояд бо дарназардошти ҳаҷми мавҷудияти таркиби радионуклеидҳои табиӣ дар фазои (ҳавои) биноҳои анҷом дода шавад.

Истифодаи маводи сохтмон ва маҳсулоте, ки ба меъёрҳои бехатарии радиатсионӣ ҷавобгӯ намебошанд, манъ аст.

Шуоъхӯрии аҳоли ва кормандон аз радионуклеидҳои табиӣ дар биноҳои истиқоматӣ ва истеҳсоли набояд аз меъёрҳои муқарраргардида бештар бошад.

Моддаи 15. Таъмини бехатарии радиатсионӣ ҳангоми истеҳсоли маводҳои гизоӣ ва истеъмоли оби нӯшокӣ

Ашёи озуқаворӣ, маҳсулоти хӯрокворӣ, оби нӯшокӣ, мавод ва тачҳизоти дар ҷараёни тайёр кардан, нигоҳдошт, ҳамлу нақл ва фурӯш бо онҳо робитадошта, бояд ба талаботи таъмини бехатарии радиатсионӣ ҷавобгӯ бошанд.

Моддаи 16. Ҳададори истифодабарандаи манбаҳои афканишоти иондоркунанда ҷиҳати таъмини бехатарии радиатсионӣ

Истифодабарандаи манбаҳои афканишоти иондоркунанда ўҳдадор аст:

талаботи қонунгузори Чумхурии Тоҷикистон ва санадҳои дигари меъёрию ҳуқуқиро дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ риоя намояд;

бобати таъмини бехатарии радиатсионӣ ва ҳифзи манбаъҳои афканишоти иондоркунанда тадбирҳо ба нақша гирад ва амалӣ намояд;

анҷом додани корҳо чиҳати асоснок намудани бехатарии радиатсионии маҳсулот, мавод, равандҳои технологӣ ва истеҳсолоти нав (модерншуда), ки манбаъҳои афканишоти иондоркунанда мебошанд;

анҷом додани назорати мунтазами истеҳсоли ба ҳолати радиатсионӣ дар ҷойҳои кор, биноҳо, ҳудуди ташкилотҳо, дар минтақаҳои назорат, инчунин ба партофтан ва хориҷ кардани маводи радиоактивӣ;

анҷом додани назорат ва баҳисобгирии мунтазами миқдори инфиродии шуоъхӯрии кормандон;

тайёр кардан ва гузаронидани аттестатсияи мансабдорон ва кормандон, мутахассисони хадамоти назорати истеҳсолии радиатсионӣ, шахсони дигар, ки ба таври доимӣ ё муваққатӣ бо манбаъҳои афканишоти иондоркунанда кор мекунанд;

гузаронидани муоинаҳои пешакӣ (ҳангоми дохилшавӣ ба кор) ва даврии тиббии кормандон;

кормандонро мунтазам оиди дараҷаи афканишоти иондоркунанда дар ҷойҳои кориашон ва андозаи миқдори шуоъхӯрии инфиродӣ огоҳ намояд;

сари вақт ба Ҳукумати Чумхурии Тоҷикистон, мақомоти давлатие, ки ваколати идоракунӣ, назорат ва бозрасиро дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ дорад, дар бораи шароитҳои фалокат, вайроншавии низоми технологие, ки ба бехатарии радиатсионӣ таҳдид менамояд, ахборот диҳад; ҳулоса, қарор ва амри шахсони мансабдор, мақомоти ваколатдори давлатӣ, ки идора, назорат ва бозрасиро дар соҳаи бехатарии радиатсионӣ анҷом медиҳанд, иҷро намояд;

таъбиқи ҳуқуқҳои шаҳрвандонро дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ таъмин намояд.

Моддаи 17. Назорат ва баҳисобгирии миқдори инфиродии шуоъхӯрӣ

Назорат ва баҳисобгирии миқдори инфиродии шуоъхӯрие, ки шаҳрвандон ҳангоми истифодаи манбаъҳои афканишоти иондоркунанда, гузаронидани амалиёти тиббии рентгенорадиологӣ, инчунин дар натиҷаи заминаи тағйирёфтаи табиӣ радиатсионӣ ё техногенӣ мубтало гаштаанд, дар доираи системаи ягонаи давлатии назорат ва баҳисобгирии миқдори инфиродии шуоъхӯрӣ, ки тибқи тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Чумхурии Тоҷикистон таъсис меёбад, анҷом дода мешавад.

Моддаи 18. Таъмини бехатарии радиатсионии шаҳрвандон ҳангоми гузаронидани амалиёти тиббии рентгенорадиологӣ

Миқдори шуоъхӯрии шаҳрвандон ҳангоми гузаронидани амалиёти тиббии рентгенорадиологӣ бояд ба меъёрҳои муқарраргардидаи бехатарии радиатсионӣ мувофиқ бошанд.

Ҳангоми гузаронидани амалиёти тиббии рентгенорадиологӣ бояд воситаҳои ҳифзи шаҳрвандон истифода бурда шавад.

Бо талаби шаҳрванд ҳангоми гузаронидани амалиёти тиббии рентгенорадиологӣ ба ӯ дар мавриди миқдори шуоъхӯрии дар назар доштасуда ё гирифташаванда ва оқибатҳои эҳтимолӣ имконпазир маълумот дода мешавад.

Шаҳрванд ҳуқуқ дорад аз амалиёти тиббии рентгенорадиологӣ, ба истиснои ташхиси пешгирикунандае, ки бо мақсади ошкор намудани бемориҳои аз нигоҳи эпидемиологӣ хатарнок гузаронида мешавад, даст кашад.

Моддаи 19. Минтақаи санитарияю муҳофизатӣ ва минтақаи назорат

Бо мақсади ҳифзи шаҳрвандон ва муҳити зист дар маҳалҳои ҷойгиршавии иншооти истифодабарандаи манбаъҳои афканишоти иондоркунанда, минтақаҳои санитарии муҳофизатӣ ва минтақаи назорат муқаррар карда мешавад.

Андоза ва ҳудуди минтақаи санитарии муҳофизатӣ аз ҷониби мақомоти ваколатдори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон бо дигар мақомотҳои салоҳиятдори давлатӣ ба мувофиқа расонида шуда, муайян карда мешавад.

Дар минтақаи санитарии муҳофизатӣ сукувати доимӣ ё муваққатии одамон, чаронидани чорво ва паррандаҳои хонагӣ, инчунин ҷойгиронии иншооти истехсолӣ ва дигар иншооте, ки бо истифодаи манбаъҳои афканишоти иондоркунанда алоқаманд нестанд, манъ мебошад.

Истифодаи бино ва иншооти дар минтақаи санитарии муҳофизатӣ мавҷуда, барои мақсадҳои ҳоҷатдорӣ, дар сурати тағйир додани самти фаъолияти онҳо, бо пешниҳоди истифодабарандаи манбаи афканишоти иондоркунанда, аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷозат дода мешавад.

Минтақаи назорат, андоза ва ҳудуди он аз ҷониби истифодабарандаи манбаи афканишоти иондоркунанда муайян гардида, бо мақомоти ҳокимияти давлатӣ дар маҳалҳо (ҳукуматҳо), мақомоти давлатии танзимкунандаи соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ, ба мувофиқа расонида мешавад.

Дар минтақаи назорат ва санитарии муҳофизатӣ амали тадбирҳои оид ба пешгирии садамаҳои радиатсионӣ татбиқ мегардад.

Моддаи 20. Ниғаҳдошти ё гӯронидани партовҳои радиоактивӣ

Интихоби ҷой барои гӯронидани партовҳои радиоактивӣ бо дарназардошти таъмини бехатарии радиатсионии аҳоли ва муҳити зист, аз ҷумла шароитҳои гидрогеологӣ, геоморфологӣ, тектоникӣ ва зилзилавӣ, дар тӯли тамоми мӯҳлати гӯронидани партовҳо, баинобатгирии дурнамои дарозмӯҳлат сурат гирифта, дар ин маҳал аломати шартии огоҳкунанда гузошта мешавад.

Истифодабарандагони қабри замин барои ба даст овардани ашёи радиоактивӣ ва анборкунии (гӯронидани) партовҳо, танҳо корхонаҳои давлатӣ буда метавонанд.

Тартиби ташкили ҷамъоварӣ ва гӯронидани партовҳои радиоактивиро Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян менамояд.

Моддаи 21. Таъмини ҳифзи маводи радиоактивӣ ва ядрой

Таъмини ҳифзи маводи радиоактивӣ ва ядрой ҳангоми ҳама гуна навъи муносибат ба онҳо, ҳатмӣ мебошад.

Ҳифзи маводи радиоактивӣ ва ядрой аз ҷониби истифодабарандагони манбаи афканишоти иондоркунанда таъмин карда мешавад.

Таъмини ҳифзи маводи радиоактивӣ ва ядрой системаи ягонаи банақшагирӣ ва татбиқи маҷмуи тадбирҳои техникӣ ва ташкилии барои мақсадҳои зайл нигаронидашударо дар бар мегирад:

пешгирии воридшавии ғайриқонунӣ ба ҳудуди ҷойгиршавии маводи радиоактивӣ ва ядрой, ҳамчунин ғорат ё вайрон кардани он;

ошқор намудан ва баргардонидани маводи радиоактивӣ ва ядроии гумкардашуда ё ғоратшуда.

Назорати таъмини ҳифзи маводи радиоактивӣ ва ядрой аз ҷониби мақомоти ваколатдори назорати давлатии бехатарии корҳо дар саноат ва соҳаи кӯҳкорӣ назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон анҷом дода мешавад.

Тартиби таъмини ҳифзи маводи радиоактивӣ ва ядроиро Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар менамояд.

Моддаи 22. Талабот оид ба ҳамлу нақли маводи ядрой ва моддаҳои радиоактивӣ

Ҳамлу нақли маводи ядрой ва моддаҳои радиоактивӣ мувофиқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва шартномаҳои байналмилалӣ, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон эътироф кардааст, ба ҷо оварда мешавад.

Қоидаҳои ҳамлу нақли маводи ядрой ва моддаҳои радиоактивӣ бояд ҳуқуқҳо, ўҳдадорихо ва масъулиятҳои борфирист, борбар ва боргир, тадбирҳои бехатарӣ, ҳифзи ҷисмонӣ, системаи тадбирҳои мувофиқакардаи роҳ надодан ба ҳодисаҳо ва садамаҳои нақлиётӣ, талабот нисбати бастубандӣ, тамғагузорӣ ва воситаҳои нақлиёт, инчунин тадбирҳои пешгириӣ ва барҳамдиҳии оқибатҳои садамаҳои эҳтимолиро пешбинӣ намоянд.

БОБИ 4

ТАЪМИНИ БЕХАТАРИИ РАДИАТСИОНӢ ҲАНГОМИ САДАМАИ РАДИАТСИОНӢ

Моддаи 23. Ҳдадори ташилотҳо дар соҳаи таъмини ҳимояи аҳоли ва кормандон аз садамаи радиатсионӣ

Ташкилотҳое, ки дар онҳо руҳ додани садамаҳои радиатсионӣ имконпазир аст, вазифадоранд инҳоро дошта бошанд:

номгуи садамаҳои эҳтимолии радиатсионӣ, бо пешгуи оқибатҳои он ва дурнамои ҳолати радиатсионӣ;

меъри қабули қарор ҳангоми руҳ додани садамаи радиатсионӣ;

воҳидҳои садамавию наҷотдиҳанда ва махсуси ғайринизомии мудофияи граждани, ки аз шумули кормандони истифодабарандаи манбаи афканишоти иондоркунанда таъсис дода мешаванд;

нақшаи чорабиниҳои оид ба ҳимояи кормандон ва аҳоли аз садамаҳои радиатсионӣ ва оқибатҳои он, ки бо мақомоти ҳокимияти давлатӣ дар маҳалҳо (ҳукуматҳо) ва мақомоти давлатии танзимкунанда дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ ба мувофиқа расонида шудааст;

воситаҳои огоҳонӣ барои таъмини рафъи оқибатҳои садамаҳои радиатсионӣ;

воситаҳои тиббии пешгирии осебҳои радиатсионӣ ва воситаҳои расонидани кӯмаки тиббӣ ба зарардидагони садамаи радиатсионӣ.

Моддаи 24. Ҳдадориҳои истифодабарандаи манбаи афканишоти иондоркунанда ҳангоми садамаи радиатсионӣ

Ҳангоми садамаи радиатсионӣ истифодабарандаи манбаи афканишоти иондоркунанда вазифадор аст:

оид ба ҳифзи кормандон ва аҳоли аз садамаи радиатсионӣ ва оқибатҳои он иҷрои чорабиниҳои таъмин намояд;

оид ба садамаи радиатсионӣ мақомоти давлатиеро, ки назорати давлатӣ ва тафтишро дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ анҷом медиҳанд, инчунин мақомоти ҳокимияти давлатӣ дар маҳалҳоро огоҳ созад;

оид ба расонидани кӯмаки тиббӣ ба осебдидагон тадбирҳо андешад;

манбаи олудагии радиоактивиро барҳам дода, ба муҳити зист паҳн гардидани маводи радиоактивиро пешгириӣ намояд;

таҳлил гузаронида, дурнамои инкишофи садамаи радиатсионӣ ва тағйирёбии вазъияти садамаи радиатсиониро таҳия намояд;

баъди рафъи садамаи радиатсионӣ оид ба мӯътадилгардонии ҳолати радиатсионӣ тадбирҳо андешад.

Моддаи 25. Шуоъхӯрии баланди банақшагирифташудаи шаҳрвандоне, ки барои рафъи оқибатҳои садамаи радиатсионӣ ҷалб шудаанд

Шуоъхӯрии баланди банақшагирифташудаи шаҳрвандони барои рафъи оқибатҳои садамаи радиатсионӣ ҷалбгардида, корҳои садамавию наҷот ва дезактиватсия метавонад, танҳо ҳангоми зарурати наҷотдиҳии одамон ва пешгирии шуоъхӯрии бештари онҳо анҷом дода шавад.

Шуоъхӯрии шаҳрвандони барои рафъи оқибатҳои садамаҳои радиатсионӣ ҷалбшуда аз миқдори миёнаи солонаи меъёрҳои асосии беҳдошти шуоъхӯри барои кормандон, ки моддаи 8 ҳамин Қонун муқаррар намудааст, набояд аз даҳ маротиба бештар бошад.

Шуоъхӯрии баланди банақшагирифташудаи шаҳрвандони барои рафъи оқибатҳои садамаи радиатсионӣ ҷалбшуда, танҳо як маротиба дар давраи зиндагии онҳо, бо хоҳиши ихтиёрии онҳо ва огоҳонии пешакӣ оид ба эҳтимоли миқдори шуоъхӯрӣ ва хатар ба саломатиашон, иҷозат дода мешавад.

Намудҳо ва андозаҳои ҷубронпулиро барои хатарнокии зиёд ва пардохтани зараре, ки тавассути таъсири радиатсионӣ ба саломатии шахсони барои иҷрои корҳои зикргардида ҷалбшуда расонда шудааст, Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар менамояд.

БОБИ 5

ҲУҚУҚ ВА ӮҲДАДОРИҲОИ ШАҲРВАНДОН ВА ИДТИҲОДИЯҲОИ ҶАМЪИЯТӢ ДАР СОҲАИ ТАЪМИНИ БЕХАТАРИИ РАДИАТСИОНӢ

Моддаи 26. Ҳуқуқи шаҳрвандон ба бехатарии радиатсионӣ

Шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бетабаа, ки дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон зиндагӣ мекунанд, ба бехатарии радиатсионӣ ҳуқуқ доранд. Ин ҳуқуқ тавассути гузаронидани маҷмӯи чорабиниҳо ҷиҳати пешгирии аз меъёрҳои муқарраргардида бештар нарасонидани таъсири радиатсияи афканишоти иондоркунанда ба организми инсон, иҷрои қоида, меъёрҳо ва талаботи вобаста ба таъмини бехатарии радиатсионӣ аз ҷониби шаҳрвандон ва ташкилотҳо, ки фаъолияти истифодаи манбаъҳои афканишоти иондоркунандаро анҷом медиҳанд, таъмин карда мешавад.

Шаҳрвандон ҷиҳати таъмини ҳуқуқҳояшон оид ба бехатарии радиатсионӣ метавонанд ба мақомоти дахлдори давлатӣ ё ба суд муроҷиат кунанд.

Моддаи 27. Ҳуқуқи шаҳрвандон ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ба гирифтани маълумот оид ба ҳолати радиоактивӣ

Шаҳрвандон ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ҳуқуқ доранд дар доираи вазифаҳои иҷрошаванда оид ба ҳолати радиоактивӣ ва тадбирҳои андешидашудаи ҷиҳати таъмини ҳолати радиатсионӣ дар ташкилоте, ки фаъолиятро бо истифодаи манбаъҳои афканишоти иондоркунанда анҷом медиҳанд, маълумоти хаттӣ ва даҳонӣ гирифта метавонанд.

Моддаи 28. Имконияти ворид шудан ба ҳудуди ташкилоте, ки фаъолиятро бо истифодаи манбаъҳои афканишоти иондоркунанда анҷом медиҳад

Намояндагони иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ тибқи тартиб ва шартҳои муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳудуди ташкилотҳое, ки фаъолиятро бо истифодаи манбаъҳои афканишоти иондоркунанда анҷом медиҳанд, ҳуқуқи ворид шудан доранд.

Моддаи 29. Ҳифзи иҷтимоии шаҳрвандоне, ки дар ҳудуди ҳамшафати ташкилоти бо истифодаи манбаъҳои афканишоти иондоркунанда фаъолиятдошта зиндагӣ мекунанд

Шаҳрвандоне, ки дар ҳудуди ҳамшафати ташкилоти бо истифодаи манбаъҳои афканишоти иондоркунанда фаъолиятдошта зиндагӣ мекунанд ва дар онҳо имконпазирии зиёд будани миқдори асосии ниҳоии муқаррарнамудаи ҳамин Қонун имконпазир аст, ба ҳифзи иҷтимоӣ ҳуқуқ доранд. Тартиби таъмини чораҳои ҳифзи иҷтимоиро Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян мекунад.

Моддаи 30. Ҳуқуқи шаҳрвандон ба ҷуброни зарари ба саломатӣ ва амволи онҳо аз афканишоти иондоркунанда ва садамаи радиатсионӣ расонидашуда

Шаҳрвандон мутобиқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷуброни зарари расонида ба саломатӣ ва амволи онҳо дар натиҷаи шуоъхӯрии зиёда аз миқдори ниҳоии муқаррарнамудаи ҳамин Қонун аз афканишоти иондоркунанда, инчунин садамаи радиатсионӣ ҳуқуқ доранд.

Моддаи 31. Ӯҳдадориҳои шаҳрвандон дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ

Шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бетабаа, ки дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон зиндагӣ мекунанд, ўҳдадоранд:
талаботи таъмини бехатарии радиатсиониро риоя намоянд:
оид ба таъмини бехатарии радиоатсионӣ тадбирҳо андешанд ё дар анҷом додани чунин тадбирҳо иштирок кунанд;
талаботи мақомоти ҳокимияти иҷроияро, ки идораи давлатӣ ва назорати давлатиро дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ анҷом медиҳанд, иҷро кунанд.

БОБИ 6 **МУҚАРРАРОТИ ХОТИМАВӢ**

Моддаи 32. Масъулият барои вайрон кардани қонунгузорӣ оид ба бехатарии радиатсионӣ

Шахсони воқеӣ ва ҳуқуқие, ки дар вайрон кардани қонунгузорӣ оид ба бехатарии радиатсионӣ гунаҳкоранд, тибқи тартиби муқаррарнамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд.

Ҷаримабандӣ шахсони гунаҳкорро аз ўҳдадории рафъи қонунвайронкуниҳо, ҷуброни зарари ба ҳаёт ва саломатии шаҳрвандон расонида ва ё хароҷотҳои онҳо, инчунин аз ҷуброни зиёни ба шахсони ҳуқуқӣ дар натиҷаи садамаи радиатсионӣ расонида, озод наменамояд.

Моддаи 33. Тартиби мавриди амал қарор додани Қонуни мазкур

Қонуни мазкур баъд аз интишори расмӣ мавриди амал қарор дода шавад.

Президенти
Ҷумҳурии Тоҷикистон
РАҲМОНОВ

ш. Душанбе 1 августи соли 2003
№42

Э.